

DRUGI PANEL: mogućnost za unapređenje poljoprivredne proizvodnje

ZORICA VASILJEVIĆ, profesorka Poljoprivrednog fakulteta u Beogradu

IPA fondovi

Dobijanjem statusa kandidata otvorila se mogućnost korišćenja pet komponenti pretprijetnih IPA fondova, od kojih je poslednja upravo za ruralni razvoj. Ipak, taj novac neće moći tek tako da se povuče, već je potrebno ispuniti i neke uslove.

“Mada se može dobiti značajan novac iz tih fondova, većina nije informisana da moramo dosta toga da uradimo sami, pre nego što budemo mogli da ih koristimo. Prvo, administracija mora da bude spremna na to da mi sufinansiramo te projekte. Da bi individualni proizvođači mogli da koriste te fondove, ne smeju uopšte da budu zaduženi i moraju sami da finansiraju takve projekte, da bi mogli posle refundiranjem da dobiju 50 odsto”, ukazuje profesorka Vasiljević na potencijalne prepreke na putu do IPA fondova.

MILJAN ŽDRALE, sektor za agribiznis EBRD

Presetveno finansiranje

Miljan Ždrale iz EBRD ukazao je i na nove mogućnosti u finansiranju poljoprivredne proizvodnje koja se primenjuje u Brazilu, a mogla bi i na našim prostorima.

„Pokušavamo da kroz institucionalne načine otvrimo nove vidove finansiranja poljoprivrede, a prošle godine smo pokrenuli inicijativu sa Rusijom, Ukrajinom, Bugarskom i Srbijom, na osnovu brazilskog koncepta finansiranja setve, što je najakutniji problem poljoprivrednika. Potrebe Srbije u periodu setve su od 500 miliona do milijardu evra i svake godine mora da se obezbedi

presetveno finansiranje, što nije lako. Pokušavamo da razvijemo zakonski okvir da se farmerima, s obzirom na to da nemaju dovoljno imovine za hipoteku, omogući da povuku kredit na osnovu zaloge na već posejane površine i robe koja će tek biti požnjevena”, predlaže Ždrale.

MILOŠ MILOVANOVIĆ, pomoćnik ministra poljoprivrede, trgovine, vodoprivrede i šumarstva

Udruživanje imperativ

„U periodu ispred nas, imperativ srpske poljoprivrede je udruživanje, bilo vertikalno, bilo horizontalno, a najbolje je jedno i drugo. Zajednički nastup na tržištu bilo prilikom plasmana, bilo kod nabavke sirovina,

snagu poljoprivrednika podiže na viši stepen. To je proces koji treba da krene odozdo i ne treba očekivati od države da na veštački način stvara zadruge i udruženja, već se mora zasnivati na prepoznavanju potrebe i mogućnosti od strane proizvođača”, smatra Miloš Milovanović, pomoćnik ministra poljoprivrede.

PREDRAG LUČIĆ, predsednik Lučić grupe

Agencija za promet povrća

Predrag Lučić napominje da prodaja povrća zahteva intenzivnu proizvodnju, skladišta i tek na kraju pronalaženje ino-kupca.

„Naše tržište povrća je potpuno neorganizovano, a imamo svega nekoliko slučajeva izvoza, prvenstveno zato što nemamo standardizaciju i kvalitet. Mi smo se odlučili da formiramo agenciju za posredovanje u prometu povrća da bismo stvorili kritičnu masu proizvoda, koja bi nam omogućila da krenemo sa izvozom povrća”, objasnio je Lučić.

TATIJANA ĐUKANOVIĆ, zamjenik direktora Kompenzacionog fonda

Kompenzacioni fond

Ukoliko svi prstenovi zaštite popuste, osnovan je Kompenzacioni fond koji će svakom deponentu robe, odnosno imaoću robnog zapisa, nadoknaditi štetu u stoprocentnom iznosu u vrlo kratkom roku i vansudskom postupku.

„Robni zapis je napravio veliki pomak i postao je hartija od vrednosti i može biti zalog kod većine poslovnih banaka. Od svih učesnika, najveću korist od toga će imati individualni poljoprivredni proizvođači i poslovne banke”, ocenila je Tatjana Đukanović.

VOJISLAV IGNJATOV, direktor Sektora za privredu Prokredit banke

Najviše kredita u investicije

Postoje tri osnovna tipa kreditnog proizvoda koji su interesantni našim poljoprivrednicima, ocenio je Ignjatov.

„To su pre svega kratkoročni krediti za finansiranje trenutne proizvodnje, koji se vraćaju nakon reprodukcionog ciklusa. Plan otplate smo prilagodili poljoprivrednicima, a oni najviše vole da prilikom setve uzmu kredit i da ga vrate kada proizvode prodaju i naplate. Gotovo sve kratkoročne kredite dajemo bez ikakvog obezbeđenja, što olakšava poljoprivredniku dobijanje kredita. Imamo i srednjoročne kredite za investiranje u osnovna sredstva, koji se ne mogu vratiti iz jednog reprodukcionog ciklusa. Treća kategorija su dugoročni krediti, koji služe za nabavku farmi, skladišnih kapaciteta, kupovinu zemlje, i ove kredite plasiramo sa rokom do 20 godina. Od poljoprivrednih kredita dve trećine su srednjoročni i dugoročni, a više od 75 odsto su investicije u osnovna sredstva.”

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, čak 91 odsto poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koje Srbija izveze odlazi u EU i zemlje CEF-TA, koje sve vode slične poljoprivredne politike, upravljene prema zajedničkoj agrarnoj politici EU, tako da su i potezi naše državne administracije „obojeni bojom zajedničke agrarne politike“, napominje **Miloš Milovanović**, pomoćnik ministra poljoprivrede, trgovine, vodoprivrede i šumarstva.

„Jedan od pravaca državnog delovanja mora biti i zakonodavni okvir, odnosno usvajanje i implementacija zakonskih akata koji su usklađeni sa EU, ali i koji su primenljivi kod nas. Novac za razvoj poljoprivredne proizvodnje nije samo ono što se nalazi u budžetu, novca ima i u nekim drugim državnim organima, ali i u domaćim i stranim finansijskim institucijama. Pred nama se postavlja zadatak kako ovaj novac distribuirati onima kojima je najpotrebniji, kako iz njega izvući maksimum i kako izbeći situacije da imamo preklapanje finansiranja, pa da isti ljudi dobijaju novac po više osnova, a drugi ostaju uopšte bez državnih subvencija. Promena politike vođena proširivanjem broja korisnika u stvari je promena koncepta finansiranja poljoprivredne proizvodnje čiji je cilj povećanje proizvodnje, a ne površine.

Na putu ka EU jedna od obaveza koju je Ministarstvo poljoprivrede preuzelo na sebe je da uključi univerzitete i naučnoistraživačke organizacije, kako bi ova znanja ugradili u opšti politički pokret u kome se Srbija na-

ja za razvoj agrara.

„To se ne odnosi samo na primarnu poljoprivrednu proizvodnju, već na kompletan lanac proizvodnje, procesiranje proizvoda, logistiku i moderne maloprodajne mreže. Naš tim je i pre inflacije

„S obzirom na nespремnost poslovnih banaka da u većoj meri prate poljoprivredu, ali i cenu tog finansiranja, dosta posla u Srbiji bilo je za međunarodne finansijske organizacije”

(Miljan Ždrale, sektor za agribiznis EBRD)

cena hrane uvideo značaj ove oblasti i godišnje finansiranje proizvodnje hrane iznosilo je od 300 do 400 miliona evra. Prošle godine to je bilo blizu milijardu evra u 56 projekata. Srbija nam je najznačaj-

lazi, a to je članstvo u EU. Znanje je ono što čini razliku između, na primer, Holandije i Srbije, i znanje je ono zbog čega Holandija ima izvoz poljoprivrede u 2011. godini 71,8 milijardi evra. To je drugi svetski poljoprivredni izvoznik, ali koji ima potpuno drugačiju koncepciju i organizaciju poljoprivredne proizvodnje, odnosno činjenicu da uvoz čini 40 odsto izvoza.

S obzirom na nespремnost poslovnih banaka da u većoj meri prate poljoprivredu, ali i cenu tog finansiranja, dosta posla u Srbiji bilo je za međunarodne finansijske organizacije. Kada se radi o poljoprivredi, među njima prednjači Evropska banka za obnovu i razvoj sa investicijama u ovaj sektor. **Miljan Ždrale**, stariji bankar Agribiznis tima Evropske banke za obnovu i razvoj, objašnjava da je EBRD pored Ukrajine, Rusije i Kazahstana, svrstala i Srbiju u red strateški važnih zemal-

nija zemlja u jugoistočnoj Evropi i prošle godine od 165 miliona evra investicija u ovaj region, u Srbiju je otišlo 60-70 odsto. Tokom 2007. i 2008. godine fokus je bio na maloprodajnim lancima. Svi maloprodajni lanci pokušavaju da u što većoj meri na policama imaju proizvode sa lokalnog tržišta ne samo zbog interesa farmara, već zbog interesa trgovaca koji žele niže troškove i veće marže. M govorimo o izvozu, ali treba da govorimo i o nerazvijenosti maloprodajne mreže i logistike, bez kojih je nemoguće razvijati proizvode. Poslednje dve godine, otkako je došlo do inflacije cena hrane, imamo trend finansiranja bliže donjem delu lanca, primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i sirovinama kao što su semena i đubriva. Prošle godine od 950 miliona evra investicija, 30 odsto je bilo u ovom delu proizvodnog lanca, a pre krize to je bilo do 10 odsto. Pratimo trend, budući da

poslovne banke u Srbiji još bojažljivo ulaze u to finansiranje.

U Srbiji je teško napraviti konsolidaciju zemljišta jer je zemlja isparcelisana, sa više vlasnika. Ali nije uvek direktno proporcionalno povezana površina parcele sa prinosima. Na primer, u Ukrajini su velike parcele, ali nema dovoljno radne snage, pa ljude odande dovodimo na neke od uspešnih fermi u Srbiji da stiču znanja.

Zorica Vasiljević, profesorka Poljoprivrednog fakulteta u Beogradu, istakla je da poljoprivrednici ne mogu nikako da utiču na prodajne cene, jer se one formiraju na tržištu, ali zato mogu da utiču na smanjenje troškova.

„Mi kao poljoprivredni proizvođači ne možemo da utičemo na prodajne cene koje se formiraju pod uticajem ponude i tražnje. Ono na šta možemo da utičemo, a bitna je stavka naše konkurentnosti, jeste troškovna efikasnost. Treba više da se edukuju porodične farme da prate i smanjuju troškove. Jedino na taj način možemo da povećamo našu konkurentnost, jer seljaci često ne vode računa šta su im troškovi i gde mogu da ih smanje. Mnogi ne rade analize zemljišta, već bacaju mineralno đubrivo, a da i ne znaju da li treba ili ne treba. To nije bitno samo za naše povećanje izvoza, već kada postanemo članica Svetske trgovinske organizacije i EU, smanjiće se zaštita našeg tržišta. Kada dođu novi jeftiniji proizvodi, naši proizvođači će imati problem, jer ni na domaćem tržištu neće biti konkurentni.

Skladištenje poljoprivrednih proizvoda jedna je od ključnih karika u lancu agropreduzetništva.

jer povezuje poljoprivredne proizvođače sa subjektima prometa i prerade. Pored osnovne funkcije očuvanja kvaliteta i kvantiteta, skladištenje ima i druge funkcije, a jedna od osnovnih je da prevaziđe distancu između sezonskog

karaktera proizvodnje i kontinuiranog karaktera prerade.

Tatijana Đukanović, zamjenik direktora Kompenzacionog fonda, ističe da skladištenje objedinjuje usitnjene, tržišno nekonkurentne količine i stvara tržišni proizvod definisanog kvaliteta.

„Sistem javnih skladišta je nov koncept kako skladištenja tako i poslovanja na teritoriji Srbije. Ovaj koncept je primenjen u velikom broju evropskih zemalja i rezultirao je unapređenjem ne samo agro-sektora, već i celokupnih ekonomija.

Važno je obezbediti sigurnost i regulatornu ustrojenost skladištenja zbog osetljivosti i kratkog roka trajanja neprerađenih poljoprivrednih proizvoda, zbog potrebe da sistem skladištenja bude jasan, dostupan i razumljiv svakom poljoprivredniku, bez obzira na količine koje proizvede.

Da bi se ostvarili svi zahtevi kod skladištenja, neke zemlje su radile na izmenama i dopunama postojećih zakona, a mi smo doneli nov zakon kao što je urađeno u Mađarskoj, Slovačkoj, Bugarskoj ili Kazahstanu. Po ovom zakonu iz 2009. godine, uskladištenje poljoprivrednih proizvoda obavljaju licencirana javna skladišta koja ovu delatnost obavljaju na osnovu dozvole ministarstva i upisana su u registar javnih skladišta. U postupku licenciranja utvrđuje se nivo tehničke i kadrovske opremljenosti, primena standarda, garantovanje kvaliteta i količine robe i finansijska stabilnost svih subjekata. Kontrolu i nadzor vrši inspekcija Ministarstva poljoprivrede i inspektor je ovlašćen da zabrani rad javnom

skladištaru ili da naredi otklanjanje nedostataka.

Predrag Lučić, predsednik Lučić grupe, jedan od najvećih proizvođača povrća u Srbiji, is-

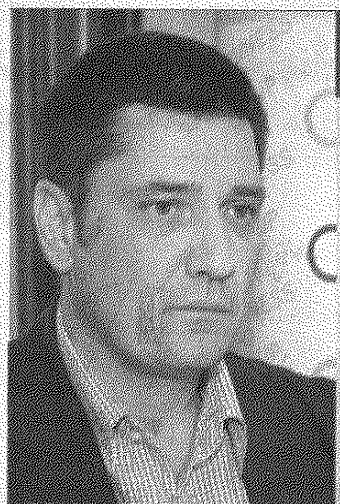
(NASTAVAK NA STRANI 6)

(NASTAVAK SA STRANE 5)

takao je da je, za razliku od tržišta žitarica gde je tržište uređeno, situacija sa tržištem povrća potpuno drugačija.

„Za razliku od tržišta ratarskih kultura koje je uređeno, tržište povrća je potpuno drugačije. Moja kompanija se bavi proizvodnjom na 2.500 hektara, od čega 80 odsto pod zalivnim sistemom i veliki deo pripada povrtarskoj proizvodnji. Prednosti kod proizvodnje povrća su ostvarivanje višestruko veće dobiti od ratarskih kultura, ali pitanje je kako stići do tog profita. Kada su osamdesetih godina sa tržišta nestali veliki sistemi koji su se organizovano bavili prodajom povrća, nestala je i organizovana prodaja povrća. Mi smo se odlučili za udruživanje sa velikim proizvođačima i preputili smo stotine hektara naše zemlje partnerima u proizvodnji povrća. Hteli smo da podelimo rizik, jer proizvodnja povrća zahteva intenzivnost, stalno prisustvo i stručnost. U međuvremenu smo se odlučili da otvorimo jednu fabriku povrća i da se baziramo na skladišta, da bismo inokupcu obezbedili kontinuitet u isporuci povrća. Jedinu šansu za to smo videli u skladištima i prerađivačkim kapacitetima. U tu svrhu smo izgradili hladnjaču od desetak hiljada tona. Za korenasto i krtolasto povrće nedostaju nam skladišta, stručnjaci i znanje.

NIKOLA MIHAILOVIĆ, predsednik Zadrugnog saveza Srbije

Zadrugе traže svoju imovinu

Nikola Mihailović ističe da su glavne slabosti zadrugnog sistema u Srbiji dugo godina nagomilavani problemi, a pre svega nerešena imovinska pitanja u zadrugama.

„Iako Ustav prepoznaje zadrugnu svojinu, u praksi to ne postoji.

Zadrugе se vode kao društvena svojina, zbog čega ta imovina ne može da se stavi u funkciju. Kada zadrugе budu mogle da raspoložu svojom imovinom, moći će da idu napred“, ukazao je Mihailović.

„Kada su osamdesetih godina sa tržišta nestali veliki sistemi koji su se organizovano bavili prodajom povrća, nestala je i organizovana prodaja povrća”

(Predrag Lučić, predsednik Lučić grupe)

Vojislav Ignjatov, direktor Sektora za privredu Prokredit banke, objasnio je šta su karakteristike poljoprivredne proizvodnje i od čega zavisi način finansiranja ovog sektora.

„Ako pričamo o finansiranju poljoprivrede, moramo da uzmemo u obzir prirodu poljoprivredne proizvodnje koju karakteriše spor obrt kapitala, dužina reprodukcionog ciklusa, sezonalnost u poslovanju, cenovne oscilacije, kao i visoki troškovi proizvodnje. Sve to dovodi do problema u finansiranju poljoprivrede, a to je relativno slaba dostupnost izvora finansiranja, kao i slaba zainteresovanost i informisanost korisnika kredita, o čemu najbolje svedoči svega 56.000 kredita u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji od preko 700.000 gazdinstava. Postoji i nedostatak kreditne istorije kod naših poljoprivrednika. Tu je i nedostatak stručnosti u bankarskom sektoru, gde imamo situaciju da se od preko 30 banaka svega nekoliko aktivno bavi finansiranjem poljoprivrede, nedostatak stručnosti i iskustva za razvijanje i prezentovanje biznis-planova naših poljoprivrednika i kreditiranje primarne proizvodnje direktno od obezbeđivača inputa i prerađivača.

Finansiranje poljoprivredne proizvodnje možemo da grupišemo u četiri kategorije. Prva je klasično kreditiranje, druga je finansiranje države, treća su nevladine organizacije i četvrta su finansijska tržišta.

Usitnjenost poseda često se predstavlja kao jedna od najvećih mana srpske poljoprivrede. Moguće rešenje za taj problem je zadugarstvo, koje u Srbiji sa manje ili više uspeha postoji skoro 120 godina. **Nikola Mihailović**, predsednik Zadružnog saveza Srbije, istakao je da Zadružni savez postoji od 1895. godine, a prva zaduga u selu Vranovo, osnovana 1894. godine, i danas radi.

„Zadugarstvo do 1947. godine karakterisale su specijalizovane zaduge po vrsti proizvodnje i posebno štedno-kreditne zaduge. Neke od stranih banaka koje posluju u Srbiji su zadružne banke. Posle 1947. godine nije nam dozvoljeno da se organizujemo u štedno-kreditne banke.

Posle 1947. godine imali smo eksperimente od strane države. Drago mi je što sam čuo od ljudi iz ministarstva da se ne mešaju u rad zadruga. Zadruge formiraju zadrugari ili poljoprivredni proizvođači. Stanje u zadugarstvu nije zadovoljavajuće, jer ovaj oblik organizovanja još nije prepoznat od nosilaca organizovanja. Danas posluju 1.184 zemlioradničke zaduge, koje su prošle godine ostvarile prihod od 540 miliona evra. Okupljamo 31.000 zadrugara i više od 100.000 kooperanata. Kod novoformiranih zadruga problem je težak pristup tržištu kapitala.

Subjektivne slabosti su to što smo dosta razjedinjeni. I sami zadrugari misle da sve mogu sami. Zadruge su jedan od naboljih oblika za organizovanje sitnih poljoprivrednih proizvođača.

